

ОРГАНІЗАЦІЯ МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті представлено результати дослідження щодо виявлення досвіду організації моніторингових досліджень якості підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах. Детально описано досвід організації моніторингу якості освіти у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова. Зокрема, розглянуто мету, завдання, форми моніторингу якості освіти, структуру та напрями діяльності підрозділів Науково-методичного центру, функції загальноуніверситетської та інститутських груп моніторингу. Розкрито основні завдання рейтингового оцінювання діяльності викладачів, кафедр, інститутів та вимоги до їхнього проведення.

Ключові слова: якість освіти, моніторинг якості освіти.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що майбутнє будь-якої держави залежить від якості освіти підрастаючого покоління. Адже якість освіти населення чинить визначний вплив на розвиток соціально-економічної, виробничої, культурної та духовної сфер життя суспільства, забезпечуючи таким чином конкурентоспроможність держави у світі. Саме тому останнім часом активізувалися педагогічні пошуки, спрямовані на дослідження моніторингу як одного із найбільш ефективних механізмів управління якістю освіти, який дозволяє реалізувати конституційні права громадян на рівний доступ до освіти, здійснювати контроль за дотриманням Державних стандартів освіти, аналізувати її сучасний стан та прогнозувати подальший розвиток [1, с. 1].

Впровадження моніторингу якості освіти в Україні регулюється на державному рівні указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства освіти і науки України та іншими урядовими актами і нормативними документами. Так, згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 29.10.2007 р. № 948 вищі навчальні заклади I – IV рівнів акредитації зобов'язані постійно проводити моніторинг рівня знань, умінь, навичок і компетенцій з усіх циклів нормативних дисциплін та періодично здійснювати аналіз результатів навчальних досягнень студентів на засіданні вченої ради.

Питання, пов'язані зі становленням моніторингу якості освіти в Україні розглядаються у багатьох педагогічних дослідженнях. Так, моніторинг як сучасний засіб управління якістю освітнього процесу у вищому навчальному закладі досліджували Н. Байдацька, В. Вербець, А. Денисенко, П. Дмитренко, С. Костогриз, Г. Красильникова, О. Островерх, М. Скиба, Л. Серкова, Н. Шакур та ін. Водночас, незважаючи на безумовну важливість здійснених розвідок та наявний доробок вчених щодо проблеми моніторингу якості вищої освіти, недостатньо вивченими залишаються питання організації моніторингових досліджень.

Наша **публікація є спробою висвітлити** досвід організації моніторингу якості підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах, зокрема у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова. Адже нами встановлено, що на сьогоднішній день досвід даного вишу є одним із найбільш тривалих (розпочатий у 2005 році), науково обґрунтованих і методично забезпечених.

Метою моніторингу якості освіти у НПУ імені М. П. Драгоманова є визначення і реалізація оптимальних шляхів підвищення якості освіти, що забезпечується за умови постійного і систематичного збирання і опрацювання дослідницькими методами інформації про всі сфери діяльності університету, зокрема про навчально-виховний процес. Основним завданням моніторингу якості освіти є організація і методичне керівництво всіма видами робіт за такими напрямками: 1) розробка методології та методики моніторингу якості освіти; 2) дослідження науково-методичного забезпечення навчального процесу з метою оптимізації змісту освіти, зменшення аудиторного навантаження майбутніх фахівців та збільшення часу на самостійну роботу; 3) спостереження за навчальним процесом та визначення шляхів його інтенсифікації; 4) проведення різних форм атестації учнів, абітурієнтів, студентів і випускників; 5) реалізація соціального моніторингу з метою вивчення сучасного стану освітнього середовища, проведення профорієнтаційної роботи, вирішення питань працевлаштування випускників тощо; 6) проектування системи забезпечення якості освіти [2, с. 4].

Для вирішення поставлених завдань в НПУ імені М. П. Драгоманова функціонує Науково-методичний центр моніторингу якості освіти як структурний підрозділ університету, а також загальноуніверситетська та інститутські групи моніторингу якості освіти. Науково-методичний центр моніторингу якості освіти утворюють чотири відділи, які здійснюють організаційно-методичний супровід і беруть безпосередню участь у моніторинговій діяльності за такими напрямками:

— відділ організації контролю навчально-виховного процесу, який забезпечує організацію і проведення усіх форм моніторингу: декад інститутів, оцінювання навчальних досягнень студентів, ректорських контрольних робіт тощо;

— відділ соціального моніторингу, який опікується підготовкою і проведенням опитувань студентів і викладачів, здійсненням подальшої обробки отриманої інформації, підготовкою звітів, висновків і рекомендацій, а також оприлюдненням результатів анкетування;

– відділ проектування системи управління якістю освіти, який визначає і реалізовує оптимальні шляхи забезпечення якості освіти в університеті, здійснює рейтингове оцінювання виробничої та науково-педагогічної діяльності викладачів, кафедр, інститутів та вищого навчального закладу;

– відділ інформаційного і матеріально-технічного забезпечення, який відповідає за збирання різноманітної інформації та матеріально-технічне забезпечення Центру моніторингу якості освіти.

Загальноуніверситетську групу моніторингу якості освіти очолює директор Центру моніторингу якості освіти. До складу групи входять заступники директорів інститутів з навчально-методичної роботи, які очолюють групи моніторингу відповідних інститутів. До складу інститутських груп входять представники від кожної кафедри інституту з числа провідних викладачів.

Формами моніторингу якості освіти в НПУ імені М. П. Драгоманова є такі: декада інституту (факультету), кафедри; контроль за якістю підготовки фахівців, що здійснюється на ректорському, директорському та кафедральному рівнях шляхом проведення відповідних контрольних робіт, поточної, проміжної та підсумкової атестацій; контрольне відвідування занять посадовими особами, проведення відкритих занять та взаємовідвідування занять викладачами; аналіз науково-методичного забезпечення навчального процесу; рейтингове оцінювання діяльності викладачів, кафедр та інститутів (факультетів); державна атестація випускників; соціологічні опитування учасників навчально-виховного процесу.

Основною формою моніторингу якості підготовки фахівців є декада інституту (факультету) та кафедри, яка проводиться з метою детального вивчення, узагальнення і висвітлення навчальної, методичної, організаційної, наукової, виховної та профорієнтаційної роботи структурних підрозділів навчального закладу із урахуванням таких організаційних вимог:

1) тривалість декади – 10 робочих днів. Термін її проведення має відповідати плану роботи університету, а періодичність – бути не рідше одного разу на три навчальні роки;

2) створення комісії на чолі із завідувачами кафедр або провідними викладачами, яка разом з адміністрацією інституту детально ознайомлюється з роботою його підрозділів за усіма напрямками діяльності, організовує проведення ректорських контрольних робіт, опитування студентів із питань організації навчального процесу тощо;

3) підготовка головою комісії довідки та проекту рішення про підсумки декади інституту (факультету) та кафедри на основі поданих письмових звітів її членів;

4) заслуховування результатів проведеної декади на засіданні ради інституту і вченої ради університету.

Досвід роботи інституту (факультету) вивчається за такими напрямками: 1) кадровий склад інституту (факультету) і зміни у ньому з моменту останньої перевірки; 2) організаційне та навчально-методичне забезпечення навчального процесу; 3) навчально-виховна робота інституту (факультету); 4) методична робота інституту (факультету); 5) наукова робота інституту (факультету); 6) робота вченої ради інституту (факультету); 7) матеріально-технічне забезпечення та комп'ютеризація навчального процесу, аудиторний фонд, оснащення лабораторій; 8) стан практичної підготовки випускників; 9) конкурентоспроможність молодих фахівців та їхній розподіл; 10) профорієнтаційна робота інституту (факультету) [3, с. 3].

Під час проведення декади кафедри збирається інформація щодо [3, с. 5]: кадрового складу кафедри; роботи з удосконалення змісту освіти (участь у підготовці галузевих стандартів вищої освіти, удосконаленні навчальних планів тощо); розробки типових навчальних та робочих програм; підготовки навчальних підручників, посібників, методичних розробок; упровадження нових методик викладання; упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу; тематики курсових, дипломних, магістерських робіт та методичних рекомендацій до їхнього написання; тематики та програм спецкурсів і спецсеминарів; організації самостійної роботи студентів та контролю за нею; вивчення і поширення досвіду викладачів ВНЗ та вчителів; зв'язків з іншими вишами (спільні програми, обмін досвідом); підвищення кваліфікації викладачів за останні 5 років; використання ТЗН, комп'ютерної техніки у навчальному процесі; результатів підготовки курсових, дипломних і магістерських робіт за останній рік; наявності аспірантури і докторантури, результатів її діяльності за останні 5 років; наукової роботи викладачів кафедри, їхніх публікацій за останні 5 років; профорієнтаційної роботи кафедри та зв'язку зі школами; організації і проведення педпрактики; форм контролю за навчальним процесом; стану ведення документації кафедри.

Контроль за якістю підготовки фахівців у НПУ імені М. П. Драгоманова здійснюється на ректорському рівні 1 раз на семестр, директорському – 2 рази на семестр, кафедральному – щомісяця. Графіки проведення ректорських контрольних робіт розробляються Центром моніторингу якості освіти спільно з інститутськими групами з розрахунку 2-3 контрольні роботи по кожній кафедрі відповідного інституту в залежності від кількості навчальних дисциплін, викладання яких забезпечує кафедра, та кількості викладачів.

Основними завданнями рейтингового оцінювання діяльності викладачів, кафедр та інститутів (факультетів) в НПУ імені М. П. Драгоманова є такі: 1) створення інформаційної бази, що висвітлює

діяльність університету, інститутів, кафедр і кожного викладача; 2) удосконалення діяльності університету шляхом критичного аналізу колективом результативності власної праці; 3) стимулювання тих видів діяльності, які сприяють підвищенню рейтингу університету; 4) отримання єдиних комплексних критеріїв для оцінювання ефективності роботи інститутів, кафедр і викладачів [2, с. 7]. Розрахунок рейтингу проводиться інститутськими (факультетськими) і загальноуніверситетською експертними комісіями щорічно до 25 червня. Результати рейтингового оцінювання є факторами підвищення ефективності виробничої та науково-педагогічної діяльності викладачів університету, що має безпосередній позитивний вплив на підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. Обрахований рейтинг викладача використовується при адміністративному заохочуванні, розподілі премій, як комплексний показник його діяльності, який дозволяє автоматично приймати рішення про заміщення вакантних посад доцента або професора.

Залежно від масштабу досліджуваних питань результати моніторингу якості освіти у НПУ імені М. П. Драгоманова виносяться на розгляд ректорату, вченої ради університету чи вчених рад інститутів, які приймають відповідні управлінські рішення. До управлінських рішень висуваються такі вимоги: спрямованість на підвищення якості освіти, систематичність, конкретність, адресність і обґрунтованість. Ефективність прийнятих управлінських рішень у НПУ імені М. П. Драгоманова встановлюється відділом соціального моніторингу Центру моніторингу якості освіти шляхом організації та проведення анкетування учасників навчально-виховного процесу.

Досліджена нами практика організації моніторингу якості освіти у НПУ імені М. П. Драгоманова засвідчує ефективність його впровадження з метою позитивного впливу на якість підготовки фахівців. Адже останніми роками рівень успішності студентів даного університету є практично стабільним і коливається в інститутах у межах від 82% до 99%. Вивчений нами досвід роботи Науково-методичного центру моніторингу якості освіти і загальноуніверситетських та інститутських груп може бути рекомендований до застосування й іншими університетами, зокрема з метою забезпечення належного рівня підготовки майбутніх учителів трудового навчання.

Література

- Деякі питання запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1095. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://www.mon.gov.ua>>.
- Дмитренко П. В. Моніторинг як механізм управління якістю освіти / П. В. Дмитренко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : збірник наукових праць. Серія 5: Педагогічні науки: реалії і перспективи. Випуск 11 / [за ред. П. В. Дмитренка, В. Д. Сиротюка]. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 357 с. – С. 3 – 11.
- Положення про рейтингове оцінювання діяльності викладачів, кафедр та інститутів НПУ імені М.П. Драгоманова. – К., 2008.

Т.А. Хоруженко

ОРГАНИЗАЦИЯ МОНИТОРИНГОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Резюме

В статье представлены результаты исследования по выявлению опыта организации мониторинговых исследований качества подготовки будущих учителей в высших учебных заведениях. Подробно описан опыт организации мониторинга качества образования в Национальном педагогическом университете имени М. П. Драгоманова. В частности, рассмотрены цель, задания, формы мониторинга качества образования, структура и направления деятельности подразделений Научно-методического центра, функции общеуниверситетской и институтских групп мониторинга. Раскрыты основные задания рейтингового оценивания деятельности преподавателей, кафедр, институтов и требования к их проведению.

Ключевые слова: качество образования, мониторинг качества образования.

T.A. Khoruzhenko

MONITORING RESEARCH ORGANIZATION OF FUTURE TEACHERS QUALITY TRAINING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Summary

In the article research results on the experience exposure of monitoring research organization concerning quality future teachers training in higher educational establishments are presented. The experience of organization of education quality monitoring in M.P. Dragomanov National pedagogical university is described. In particular, a purpose, tasks, forms of education quality monitoring, structure and tendencies of scientific and methodical center sections' activities, general university functions and institutes monitoring groups are considered. The basic tasks of rating marking of teachers', departments', institutes' activities and requirements are exposed to their realization.

Key words: quality of education, monitoring of educational quality.